Polityka zagraniczna pierwszego rządu Pedro Sáncheza w debacie parlamentarnej w Hiszpanii

W połowie 2018 r., po przyjęciu wotum nieufności wobec rządu Mariano Rajoya, władzę w Hiszpanii objęli socjaliści z Partido Socialista Obrero Español (PSOE). Autorka w artykule analizowała przebieg parlamentarnej debaty nad założeniami i kierunkami polityki zagranicznej nowego gabinetu. Jego celem jest pokazanie miejsca, jakie zajmują sprawy międzynarodowe i działania zewnętrzne państwa w polityce hiszpańskiej.

SŁOWA KLUCZOWE: polityka zagraniczna, debata parlamentarna, Hiszpania

Foreign policy of Pedro Sánchez's first government in the parliamentary debate in Spain

In mid-2018, after the vote of no confidence to the government of Mariano Rajoy, the Socialists of PSOE took over the rule in Spain. In the article parliamentary debate on the objectives and directions of the foreign policy of the new cabinet is analyzed. The purpose of the analysis is to show the place of international affairs and foreign actions of the state in Spanish politics.

KEY WORDS: foreign policy, parliamentary debate, Spain

* **Dr hab. Patrycja Jakóbczyk-Adamczyk**, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Stosunków Międzynarodowych i Polityk Publicznych, papitos@interia.pl, <https://orcid.org/000-0003-3605-7063>

I. Wprowadzenie

W analizach współczesnej polityki zagranicznej Hiszpanii zwracają uwagę krytyczne oceny działań kolejnych rządów¹. Przede wszystkim pojawiają się głosy przestrzegające przed skutkami obserwowanej pasywności na tym polu². Negatywne sądy

¹ F. Arancón, *España, ¿la eternal promesa a potencia media?*, <<https://elordenmundial.com/espana-la-eterna-promesa-potencia-media>>, dostęp 2 VIII 2019.

² Krytyczne oceny hiszpańskiej polityki zagranicznej wielokrotnie pojawiały się w historii tego kraju, doprowadzając nawet do sformułowania fundamentalnego, na pozór absurdałnego pytania, czy Hiszpania posiada politykę zagraniczną. Jedną z zasadniczych kwestii składających się na istotę tzw. *el problema de España* jest właśnie pytanie o znaczenie kraju na arenie międzynarodowej. *Vide m.in. J.C. Pereira, La política exterior de España (1800–2003). Historia, condicionantes y escenarios*, Barcelona 2009, s. 21, 56–7.

ekspertów koncentrują się na kwestiach związanych z niedostatecznym autorytetem premierów, a także na niedocenianiu wagi spraw zagranicznych przez kierujących kolejnymi gabinetami³. Powtarzają się spostrzeżenia na temat notorycznego braku dyskusji nad kwestiami dotyczącymi relacji międzynarodowych i polityki zagranicznej w kampaniach i debatach przedwyborczych⁴. Wskazuje się też na brak politycznego konsensu wyrażonego we wspólnie wypracowanej ponadpartyjnej strategii polityki zagranicznej oraz brak idei, która łączyłaby działania zmieniających się rządów w całość, służąc interesowi narodowemu Hiszpanii. Konsekwencją tego stanu rzeczy stało się ograniczenie znaczenia Hiszpanii na arenie międzynarodowej i to nie tylko na świecie, ale także w samej Europie. Dla prestiżu kraju i jego wielorakich interesów szczególnie dotkliwa okazała się utrata protagonizmu w tak kluczowych ze względów politycznych, ekonomicznych i kulturalnych, a także strategicznie priorytetowych dla kraju obszarach, jak region śródziemnomorski oraz Ameryka Łacińska⁵. Specyficzne rozumienie zagadnień polityki zagranicznej — ukształtowane przez tradycję i doświadczenia historyczne — wyraża się nie tylko w niedostatecznym poziomie zainteresowania dla kwestii międzynarodowych, ale także w nadmiernym koncentrowaniu wysiłków kolejnych rządów na budowie marki narodowej kosztem realnego wzmacniania pozycji zewnętrznej państwa. Politykom lewicowym zarzuca się niewłaściwe rozumienie celów polityki zagranicznej i faktycznych interesów narodowych, wynikające z oparcia tej sfery działań państwa na fundamencie ideologicznym oraz nadmiernego odwoływania się do względów etycznych.

Zasadniczym celem artykułu jest udowodnienie bądź odrzucenie tezy o nikłym zainteresowaniu deputowanych hiszpańskich debatą na temat polityki międzynarodowej państwa. Hipotetycznie założono, że współczesny kształt dyskursu w parlamencie wynika bezpośrednio z wewnętrznych uwarunkowań bieżącej polityki monarchii. Ich konsekwencją pozostaje zogniskowanie sporu politycznego na problemie utrzymania spójności kraju. Do przeprowadzenia dowodu niezbędne jest przeprowadzenie analizy porównawczej, pokazującej miejsce zagadnień związanych z polityką zagraniczną w programach głównych sił politycznych Hiszpanii i ich przełożenie na praktykę parlamentarną. Dodatkowym problemem, w rozwiązaniu którego zasadne wydaje się zastosowanie analizy sytuacyjnej, pozostaje wpływ kryzysu ekonomicznego, a także kwestii ideologicznych.

³ Zarzuty takie formułowane były zarówno wobec J.L. Rodrígueza Zapatero (gabinety lewicowe 2004–2011), jak i M. Rajoya (gabinety centroprawicowe 2011–2018). Niewielkie zainteresowanie tego ostatniego dla spraw międzynarodowych miało się przekładać na prowincjonalizm ówczesnej polityki zagranicznej Hiszpanii. Obu byłym premierom wielokrotnie przeciwstawiano ich poprzedników: F. Gonzáleza (1982–1996) oraz J.M. Aznara (1996–2004), których silne osobowości pomagały budować pozycję kraju w Europie i na świecie.

⁴ Sytuacji tej przeciwstawiano chociażby charakter i przebieg prezydenckiej kampanii E. Macrona. *Vide m.in.* A. Mangas Martín, *Nuestros políticos, fuera del mundo*, <<https://www.elmundo.es/opinion/2019/04/26/5cc19a92fc6c839f1a8b4678.html>>, dostęp 2 VIII 2019.

⁵ F. Arancón, *España, ¿la eternal promesa...*

II. Współczesna polityka zagraniczna Hiszpanii — uwarunkowania

Hiszpania należy do wysoko rozwiniętych krajów o średnim potencjale. Położenie geograficzne predestynuje ją do odgrywania roli potęgi regionalnej. Decyduje też o istnieniu trzech tradycyjnych kierunków w polityce zagranicznej kraju, są to: 1) Unia Europejska, 2) kraje Maghrebu i szerzej — region śródziemnomorski, 3) Ameryka Łacińska.

Wśród istotnych czynników, które determinują aktualną politykę zagraniczną Hiszpanii, należy wymienić problemy wewnętrzne, z jakimi boryka się państwo. Przede wszystkim są te dotyczące kwestii integralności terytorialnej, jak i wynikające z przewycięzającego, ale nadal silnie odczuwanego kryzysu gospodarczego. Istotny wpływ na zmianę uwarunkowań wewnętrznych przyniosło odsunięcie od władzy centroprawicowej Partii Ludowej [Partido Popular, dalej: PP] Mariano Rajoya i przejście steru rządów w 2018 r. przez Hiszpańską Socjalistyczną Partię Robotniczą [Partido Socialista Obrero Español, dalej: PSOE], której przewodniczy Pedro Sánchez. Oba ugrupowania o najdłuższej historii na scenie wewnętrznej dzielą bowiem zasadnicze różnice także w kwestii rozumienia istoty, priorytetów i celów polityki zagranicznej.

Poza czynnikami o charakterze wewnętrznym równie znaczące pozostają uwarunkowania międzynarodowe. Przede wszystkim — zważywszy na podstawowe cele i kierunki hiszpańskiej polityki zagranicznej ostatnich dziesięcioleci — decydujące znaczenie ma kwestia zmieniającego się kształtu Unii Europejskiej, a w konsekwencji układu sił wewnątrz organizacji. Dla pozycji hiszpańskiej monarchii równie istotna pozostaje debata nad zasięgiem i ewentualnym pogłębieniem unifikacji krajów Starego Kontynentu, jak i problem charakteru, jaki ostatecznie przybierze negocjowany proces brexitu. Należy także wskazać na wyzwania, przed jakimi stoi współczesny świat w związku z kształtującym się na nowo ładem międzynarodowym, w tym rosnącym znaczeniem w polityce światowej państw azjatyckich i afrykańskich. Zagrożenie terroryzmem pozostaje jednym z ważniejszych wyzwań w sferze bezpieczeństwa Hiszpanii. Ponadto peryferyjne położenie na południu Europy determinuje konieczność prowadzenia aktywnej polityki migracyjnej, w tym przeciwdziałania zagrożeniom płynącym z regionu Sahelu. Pozycję międzynarodową Hiszpanii w dużej mierze kształtują również relacje transatlantyckie. Styl uprawiania polityki i zmieniająca się rola Stanów Zjednoczonych za prezydentury Donalda Trumpa w szczególnie sposób oddziałują na interesy polityczne, gospodarcze i kulturalne Hiszpanii. Wynika to zarówno z ewidentnych tendencji proeuropejskich wśród kierujących obecnie polityką hiszpańską, jak i silnych więzi łączących Hiszpanię z krajami Ameryki Łacińskiej.

III. Hiszpańska polityka zagraniczna w koncepcjach głównych partii politycznych

Wielokrotnie wskazywano, że kwestie relacji międzynarodowych i polityki zagranicznej kraju zajmują niewiele miejsca w programach hiszpańskich partii, a w przypadku

niektórych z nich (szczególnie jeśli chodzi o nowe ugrupowania, jak Ciudadanos czy Podemos) wręcz marginalne⁶. W konsekwencji założenia i strategię działania na tym polu są często prezentowane w sposób bardzo powierzchowny i lakoniczny, zazwyczaj pozbawiony pogłębionej analizy sytuacji międzynarodowej i realnych możliwości oddziaływania Hiszpanii na środowisko zewnętrzne.

Rządząca obecnie lewicowa PSOE jako główne cele polityki zagranicznej wymienia wzmocnienie współpracy i koordynacji działań w ramach UE, kładąc przy tym nacisk na konieczność połączenia wysiłków Hiszpanii, Francji i Niemiec w reformie organizacji na podstawie zasady solidaryzmu międzynarodowego, dzielonej suwerenności, wspólnej polityki gospodarczej, równości i sprawiedliwości społecznej oraz ochrony praw człowieka. Unia w koncepcjach PSOE jest rozumiana jako projekt społeczno-polityczny, ponadnarodowa przestrzeń o charakterze federalistycznym⁷. Proces integracyjny wymaga wieloaspektowego pogłębiania, także poprzez rozwój tożsamości wspólnotowej, a jednym z celów jest zbudowanie instytucji silnej, opartej na obiektywnych wartościach, równoważącej międzynarodową rolę Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego i Stanów Zjednoczonych⁸.

Kolejnymi, ale nie mniej ważnymi w koncepcjach socjalistów kierunkami polityki zagranicznej pozostają: Ameryka Łacińska, Maghreb, Sahel, a także Bliski Wschód. Hiszpania w dążeniu do stabilizacji we wspomnianych regionach powinna odbudować swoją pozycję jako kraju aktywnego, wyróżniającego się inicjatywą, koncentrując się jednocześnie na budowie bezpieczeństwa przez wspieranie rozwoju i postępu. Wśród priorytetów polityki zagranicznej politycy PSOE wymieniają także wzmożenie obecności hiszpańskiej w instytucjach multilateralnych jako gwarantów sprawiedliwego i zrównoważonego ładu światowego⁹.

W dyskursie PP (obecnie drugiej hiszpańskiej siły politycznej) za priorytetowe w ramach działań zewnętrznych uznaje się podjęcie wysiłków w celu zapewnienia stabilizacji w bezpośrednim otoczeniu Hiszpanii, tj. UE oraz regionie śródziemnomorskim, wzmocnienie szeroko rozumianych relacji transatlantyckich, obejmujących trójkąt między Europą, Ameryką Północną i Ameryką Łacińską, zintensyfikowanie działań w ramach zrównoważonego rozwoju zawartych w Agendzie 2030¹⁰.

W przeciwieństwie do socjalistów w unijnych koncepcjach polityków Partii Ludowej dominuje optyka liberalizmu gospodarczego. PP opowiada się za reformą i pogłę-

⁶ D. Crescente, *La gran olvidada de los programas electorales es... la política exterior*, <<https://www.lainformacion.com/opinion/diego-crescente/la-gran-olvidada-de-los-programas-electorales-es-la-politica-exterior/6497848>>, dostęp 2 VIII 2019; A. Mangas Martín, *Nuestros políticos, fuera del mundo*, <<https://www.elmundo.es/opinion/2019/04/26/5cc19a92fc6c839f1a8b4678.html>>, dostęp 2 VIII 2019.

⁷ B. Wojna, *Hiszpania. Między dwiema tradycjami europejskimi*, [w:] *Zmiana i kontynuacja: polityka europejska wybranych państw Unii Europejskiej*, red. L. Jesień, Warszawa 2008, s. 85–88.

⁸ *Ibidem*, s. 92.

⁹ PSOE, *12 medidas para una Europa más social, sostenible y democrática*, <<https://www.psoe.es/media-content/2019/05/12medidaseuropasocial.pdf>>, dostęp 2 VIII 2019; *La política exterior del próximo gobierno*, <<https://especiales.realinstitutoelcano.org/eleccion2016>>, dostęp 2 VIII 2019.

¹⁰ PP, *Seguir avanzando, 2016–2020*, s. 202–222, <www.pp.es/sites/default/files/documentos/programa-electoral-elecciones-generales-2016.pdf>, dostęp 2 VIII 2019.

bianiem projektu europejskiego z poszanowaniem dla idei państwa narodowego, scentralizowanego i suwerennego. Proces integracji powinien postępować przede wszystkim w ramach unii fiskalnej oraz współpracy i ekspansji handlowej. Co istotne, w programie PP ważne miejsce wśród sojuszników Hiszpanii zajmują Stany Zjednoczone jako przeciwwaga dla dominującej pozycji Francji i Niemiec w Europie¹¹.

Program powstałej w 2006 r. liberalnej partii Ciudadanos–Partido de la Ciudadanía (Obywatele–Partia Obywatelska) charakteryzuje się wyjątkową enigmatycznością w kwestiach polityki zagranicznej. Dominują ogólnikowe deklaracje dotyczące konieczności odzyskania utraconej pozycji międzynarodowej i znaczenia Hiszpanii zarówno w Europie, jak i na świecie. Jest to ugrupowanie proeuropejskie, opowiadające się za pogłębianiem procesu integracyjnego, wzmocnieniem znaczenia strefy euro, stworzeniem europejskich sił obronnych, inwestowaniem w edukację, zatrudnienie i wiedzę, czy wypracowaniem wspólnej, odpowiedzialnej, humanitarnej i inteligentnej polityki migracyjnej, otwartej na jednostki przedsiębiorcze, studentów i ludzi nauki oraz dzielącej odpowiedzialność za przyjmowanie uchodźców między wszystkie kraje członkowskie¹². W przestrzeni globalnej w koncepcjach Ciudadanos brakuje szczególnych wyróżników. Akcentuje się konieczność wzmocnienia pozycji Hiszpanii w regionie Afryki Północnej (wsparcie dla integracji regionalnej w ramach polityki europejskiej pod przywództwem Hiszpanii), rozwijania współpracy z Marokiem jako strategicznym sojusznikiem oraz zintensyfikowania relacji z krajami Ameryki Łacińskiej¹³.

Z kolei Podemos, partia skrajnie lewicowa, uznawana za populistyczną, swój program polityczny podporządkowuje zasadom równości, sprawiedliwości społecznej oraz walki z marginalizacją i wykluczeniem¹⁴. Jego istotną cechą jest skoncentrowanie się w przeważającej mierze na kwestiach polityki wewnętrznej. W prezentowanych założeniach polityki zagranicznej uderza idealizm pomieszany z polityczną naiwnością, a także powierzchowność w potraktowaniu niektórych zagadnień. Można w nim dostrzec najwięcej rozbieżności z koncepcjami pozostałych znaczących ugrupowań na scenie hiszpańskiej. W programie Podemos fundament relacji międzynarodowych powinny stanowić: prawa człowieka i równość płci, demokracja oraz zrównoważony i sprawiedliwy rozwój. Wartości te mają przeważać nad interesami geopolitycznymi i gospodarczymi, szczególnie jeśli chodzi o działalność i rozwój UE. W konsekwencji Podemos domaga się zdefiniowania na nowo polityki zagranicznej Hiszpanii i oparcia jej na pięciu filarach: demokracji, poszanowaniu praw człowieka, pokoju, feminizmie oraz multilateralizmie. Zasadniczym celem jest wzmocnienie międzynarodowej roli Hiszpanii jako promotorki i obrończyni tych wartości na świecie. Dominacja wartości nad interesami poszczególnych państw czy grup państw ma prowadzić do odrzucenia dotychczasowej

¹¹ B. Wojna, *op. cit.*, s. 88–93.

¹² *Ciudadanos. Nuestro compromiso con Europa*, <<https://www.ciudadanos-cs.org/decalogo-programa-europeas>>, dostęp 2 VIII 2019.

¹³ *La política exterior del próximo gobierno*, <<https://especiales.realinstitutoelcano.org/elecciones-2016>>, dostęp 2 VIII 2019.

¹⁴ K. Sobolewska-Myślik, *Podemos jako „partia-ruch”*, „Przegląd Politologiczny” 2018, nr 1, s. 169.

polityki migracyjnej i azylowej UE, w tym porzucenia koncepcji ochrony i militaryzacji granic na rzecz ochrony i promocji praw człowieka. Politycy Podemos deklarują się jako zwolennicy projektu europejskiej integracji, a także wzmocnienia unii politycznej poprzez reformę, ale prowadzącą do demokratyzacji jej instytucji oraz stworzenia Europy socjalnej. W założeniach tych mieści się także sprzeciw ugrupowania wobec projektu Transatlantyckiego Partnerstwa w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP).

Wspomniane założenia determinują też krytyczne stanowisko wobec funkcjonowania zbiorowych systemów bezpieczeństwa i obrony. Podemos, akceptując istnienie NATO, domaga się jednocześnie większej autonomii Hiszpanii i Europy w ramach organizacji, a także przedkładania mechanizmów współpracy i dialogu oraz ochrony praw człowieka nad rozwiązaniami konfrontacyjnymi i militarnymi zarówno w odniesieniu do aktualnej sytuacji na Bliskim Wschodzie, jak i relacji UE z Rosją. W programie ugrupowania zwraca uwagę postulat bezwarunkowego i natychmiastowego uznania państwa Palestyna (wraz z ewentualnym nałożeniem sankcji na Izrael), a także uznania prawa do samostanowienia mieszkańców Sahary Zachodniej¹⁵. Stanowisko Podemos wobec Ameryki Łacińskiej jest zbliżone do koncepcji socjalistów. Obie partie, kontestując wybitnie gospodarczy wymiar południowoamerykańskiej polityki Partii Ludowej, opowiadają się za przemodelowaniem wzajemnych relacji, porzuceniem polityki ingerencji, oparciem stosunków na umowach dwustronnych, zasadzie równości i partnerstwa, podjęciu działań medacyjnych na rzecz pokoju i wspierających rozwój¹⁶.

Elementem łączącym programy głównych partii politycznych w Hiszpanii w zakresie polityki zagranicznej jest uznawanie priorytetowej roli trzech obszarów — UE, regionu śródziemnomorskiego oraz Ameryki Łacińskiej — dla bezpieczeństwa i interesów kraju. Zbieżność dotyczy także proeuropejskości wszystkich partii i określania się przez nie zwolennikami projektu integracyjnego. Jednak odmienne jest już rozumienie charakteru, stopnia i celów zaangażowania Hiszpanii we wspomnianych trzech obszarach. Stosunkowo młode na scenie politycznej ugrupowania Podemos i Ciudadanos — w przeciwieństwie do obu partii mocno zakorzenionych w hiszpańskim systemie politycznym i reprezentujących tradycyjne podejście do problemów polityki zagranicznej (szczególnie PP) — eksponują znaczenie wartości w polityce zagranicznej i konieczność ich obrony (demokracja, przejrzystość działań, prawa człowieka, równość płci, rozwój). Wspólne dla wszystkich partii są: wyczulenie na kwestie związane ze zmianami klimatycznymi, postulat znaczącego zwiększenia finansowego zaangażowania Hiszpanii

¹⁵ Historię konfliktu oraz hiszpańskie stanowisko wobec zachodniosaharyjskiego problemu przedstawił m.in. W. Kotowicz, *Organizacje międzynarodowe i wybrane państwa wobec sporu o Saharę Zachodnią*, „Forum Politologiczne” 2012, t. 13, s. 629–647. Należy pamiętać, że jednym z najważniejszych czynników determinujących politykę hiszpańską w regionie i wpływających na relacje z Marokiem jest uzależnienie rynku hiszpańskiego od dostaw gazu z Algierii (prawie 60%).

¹⁶ *Programa de Podemos para una Europa con más democracia, derechos, justicia y futuro*, <https://podemos.info/wp-content/uploads/2019/05/Programa_completo_europeas_Podemos.pdf>, dostęp 2 VIII 2019; *La política exterior del próximo gobierno*, <<https://especiales.realinstitutoelcano.org/elecciones2016>>, dostęp 2 VIII 2019; B. Wojna, *op. cit.*, s. 94–95.

w międzynarodowe działania na rzecz rozwoju¹⁷ oraz uznawanie problemu migracji za jedno z najważniejszych i najtrudniejszych zagadnień, wymagających przy tym pełnego konsensu państw członkowskich. W tej ostatniej kwestii istnieją jednak istotne różnice, jeśli chodzi o proponowane rozwiązania¹⁸. Największe odmienności prezentuje Podemos, najbardziej krytyczne wobec wszelkich restrykcji w polityce migracyjnej i azylowej, podczas gdy np. PSOE i Ciudadanos, ugrupowania także eksponujące w swych programach kwestię nadrzędności praw człowieka, opowiadają się za odejściem od nierealistycznych i demagogicznych koncepcji otwartych drzwi, postulując konieczność nadzorowania ruchu migracyjnego (PSOE — uznanie za priorytetową imigrację z Afryki i Ameryki Południowej, traktaty z państwami tranzytowymi; Ciudadanos — wyznaczenie kryterium kompetencyjno-selekcyjnego na wzór polityki kanadyjskiej czy australijskiej)¹⁹. Dla PP najważniejszą formą powstrzymania imigracji jest ścisła współpraca w ramach UE, wyraźne i konsekwentne rozróżnienie między migracją polityczną a migracją ekonomiczną, walka z mafiami oraz przyjęcie programów wsparcia i rozwoju na wzór Planu Marshalla dla Afryki²⁰.

IV. Pierwszy rząd Pedro Sáncheza (czerwiec 2018 r. – kwiecień 2019 r.)

Pierwszy gabinet, na którego czele stanął lider PSOE P. Sánchez, został zaprzysiężony 7 czerwca 2018 r. Zmiana na hiszpańskiej scenie politycznej stała się możliwa po przegłosowaniu konstruktywnego wotum nieufności wobec M. Rajoya, pełniącego funkcję premiera od 2011 r. Wniosek postawiony przez socjalistów uzyskał poparcie pozostałych sił lewicowych, ale także baskijskich oraz katalońskich nacjonalistów²¹. Został on złożony po ogłoszeniu w maju 2018 r. wyroku w tzw. aferze Gürtel, sprawie dotyczącej przestępstw o charakterze korupcyjnym. W wyniku postępowania skazano wówczas 29 polityków i przedsiębiorców związanych z PP.

¹⁷ J.Á. Sotillo, *La política exterior y la política de cooperación: las paradojas del caso español*, „Comillas. Journal of International Relations” 2014, nr 1, s. 117–131.

¹⁸ A.F. Varela, *Esto es lo que proponen sobre inmigración PP, PSOE, Podemos, Ciudadanos y Vox*, <<https://www.businessinsider.es/inmigracion-proponen-pp-psoe-podemos-ciudadanos-vox-40470>>, dostęp 2 VIII 2019.

¹⁹ Podemos. *Migraciones*, <<https://podemos.info/materia-europa/migraciones>>, dostęp 2 VIII 2019; PSOE. *Política migratoria*, <<https://www.psoe.es/programa-electoral/estado-social/politica-migratoria>>, dostęp 2 VIII 2019; Ciudadanos. *Programa europeo*, <<https://www.ciudadanos-cs.org/programa-electoral-2019-europeas>>, dostęp 2 VIII 2019.

²⁰ Pablo Casado pide un „Plan Marshall” para África, <<https://www.efe.com/efe/espana/politica/pablo-casado-pide-un-plan-marshall-para-africa/10002-3708141#>>>, dostęp 2 VIII 2019.

²¹ Podczas głosowania w Kongresie Deputowanych wotum nieufności poparło 180 posłów, 169 było przeciw, jedna osoba wstrzymała się. O dymisji poprzedniego premiera przesądziły głosy socjalistów, Unidos Podemos, Compromis, Nueva Canarias, baskijskich PNV oraz EH Bildu, a także katalońskich ERC i PdeCAT. Przeciw dymisji głosowali ludowcy, UPN oraz Foro Asturias.

Od początku funkcjonowania nowy rząd borykał się ze słabą pozycją na scenie wewnętrznej, o czym przesądziło kilka czynników²². Spośród istotnych należy wymienić fakt, że funkcjonował jako gabinet o charakterze mniejszościowym — na 350 mandatów w hiszpańskim Kongresie Deputowanych rządząca PSOE zdobyła ich zaledwie 84. W konsekwencji gabinet P. Sáncheza stał się najbardziej mniejszościowym rządem w demokratycznej historii kraju. Ponadto najsilniejsza partia opozycyjna PP, mająca w Kongresie 134 mandaty, zapewniła sobie dominującą pozycję w Senacie (145 senatorów na ogólną liczbę 266). Słabość zaplecza parlamentarnego rządu nie pozostała bez wpływu na funkcjonowanie systemu politycznego, poważnie ograniczając możliwości działania władzy wykonawczej, osłabiając zdolność rządzenia czy wręcz uniemożliwiając realizację zapowiadanych reform. Należy dodać, że stojący na czele socjalistycznego rządu polityk nie był typem przywódcy i nie uchodził za działacza charyzmatycznego. Od dawna borykał się ze znaczącą opozycją w gronie własnej partii, przede wszystkim wśród tzw. baronów PSOE — partyjnych przywódców w niektórych regionach autonomicznych Hiszpanii²³.

Resort spraw zagranicznych w rządzie socjalistów objął polityk szeroko zaznajomiony zarówno ze sprawami hiszpańskimi, jak i europejskimi — Josep Borrell Fontelles (od 2019 r. pełniący funkcję szefa dyplomacji UE). Wybór pochodzącego z Katalonii doświadczonego i szanowanego działacza o umiarkowanych, ale wyrazistych poglądach uznano ogólnie za właściwe posunięcie. Przede wszystkim J. Borrell uznawany jest za polityka wyjątkowo proeuropejskiego. Ponadto wskazuje się na jego negatywny stosunek wobec dążeń niepodległościowych w Katalonii. J. Borrell, pozostając krytyczny względem rozpoczętego w regionie procesu secesjonistycznego, jest jednocześnie zwolennikiem stosowania zdecydowanych, choć umiarkowanych środków wobec jego inicjatorów. Poglądy w tej kwestii mają odróżniać polityka od pozostałych członków rządu, przede wszystkim zaś od premiera. Wprowadzenie J. Borrella na listy wyborcze do Parlamentu Europejskiego niektórzy komentatorzy interpretowali jako narzucone kandydatowi, obniżające jego rangę, w rzeczywistości degradujące byłego przewodni-

²² M. Garrote, *Fortalezas y debilidades de Pedro Sánchez y su gobierno de galácticos*, <<https://the-citizen.es/politica/fortalezas>>, dostęp 2 VIII 2019; A J. Chinchetru, *¿Es Pedro Sánchez el presidente del Gobierno más débil de la democracia española?*, <<https://alnavio.com/noticia/14886/actualidad/es-pedro-sanchez-el-presidente-del-gobierno-mas-debil-de-la-democracia-espanola.html>>, dostęp 2 VIII 2019.

²³ W 2016 r. P. Sánchez został zmuszony do dymisji ze stanowiska sekretarza generalnego partii. Od połowy 2018 r. krytyczne opinie ponownie formułowali m.in. E. García-Page (Kastylija-La Mancha), G. Fernández Vara (Estremadura), S. Díaz (Andaluzja) czy J. Lambán (Aragonia). Poza wymiarem personalnym, konflikt wewnątrz partii ma charakter wybitnie polityczny i dotyczy strategii partii. W opinii lokalnych przywódców utrzymanie się przy władzy wymaga przede wszystkim zachowania wyrazistego i twardego stanowiska wobec ruchów separatystycznych, szczególnie zaś w sprawie konfliktu katalońskiego oraz porozumienia z Ciudadanos. *Vide Gobierno del PSOE sin Pedro Sánchez, la oferta de los barones a Ciudadanos*, <<https://www.elconfidencialdigital.com/articulo/politica/gobierno-psoe-pedro-sanchez-oferta-barones-ciudadanos>>, dostęp 2 VIII 2019. O pochodzeniu terminu „baronowie polityczni”, wywodzącego się z okresu rządów F. Gonzáleza (1982–1996) oraz ich roli w polityce *vide* F. Delgado-Iribarren, *Los barones autonómicos del PP y del PSOE: ¿Quiénes son? ¿Qué poder tienen?*, <<https://www.abc.es/espana/20130529/abci-barones-territoriales-pppsoe-201305281938.html>>, dostęp 2 VIII 2019.

czącego Parlamentu Europejskiego (w latach 2004–2007) do funkcji parlamentarzysty. Tym samym sugerowano istnienie napięcia na linii P. Sánchez–J. Borrell, przede wszystkim na tle kwestii katalońskiej. W samym mianowaniu J. Borrella na ministra spraw zagranicznych dopatrywano się dyplomatycznej rozgrywki, nieoficjalnie desygnując polityka na urząd *ministro-coartada* (minister–alibi). Antyniepodległościowe stanowisko J. Borrella miało uwiarygadniać nowy rząd, stanowiąc przeciwwagę dla — wielokrotnie wypominanego PSOE — faktu, że swoje dojście do władzy w 2018 r. zawdzięczało głosom nacjonalistów odpowiedzialnych za wszczęcie procesu secesjonistycznego²⁴.

V. Polityka zagraniczna pierwszego rządu Pedro Sáncheza w Kortezach — założenia i cele

Nadzwyczajne okoliczności, które towarzyszyły powstaniu pierwszego rządu Pedro Sáncheza — w konsekwencji przegłosowania wotum nieufności wobec jego przeciwnika — spowodowały zmianę tradycyjnej procedury prezentacji nowej Rady Ministrów w parlamencie. W Kortezach nie odbyła się nadzwyczajna sesja z *exposé* premiera. Najpełniej rządowy projekt i plan dotyczący polityki zagranicznej przedstawił minister J. Borrell podczas prac Komisji Spraw Zagranicznych Kongresu Deputowanych na sesji 4 lipca 2018 r. Premier do kwestii programu politycznego swego rządu odniósł się dopiero podczas wystąpienia przed Kongresem 17 lipca 2018 r., jednak sprawom międzynarodowym poświęcił niewielki fragment przemówienia. W konsekwencji ograniczona dyskusja parlamentarna nad programem rządu w polityce zagranicznej odbyła się wyłącznie na forum wspomnianej Komisji Spraw Zagranicznych.

Zgodnie z deklaracjami P. Sáncheza polityka zagraniczna nowego rządu miała opierać się na trzech zasadach: odpowiedzialności, solidaryzmie oraz empatii²⁵.

²⁴ W komentarzach, jakie pojawiły się po sukcesie J. Borrella w wyborach do Parlamentu Europejskiego i mianowaniu w lipcu 2019 r. na szefa unijnej dyplomacji, nie brakuje spekulacji na temat jego dalszej kariery: otwartej drogi do przywództwa w Katalonii, a w dalszej perspektywie nawet objęcia kierownictwa w Moncloa — siedzibie hiszpańskiego rządu. Pojawiły się też sugestie o korzystnym dla obecnego premiera pozbyciu się charyzmatycznego i szanowanego polityka ze sceny wewnętrznej. Premiera podejrzewano o podwójną grę w kwestii rozwiązania problemu Katalonii: oficjalne, twarde stanowisko rządu wobec separatyzmu i utajoną kontynuację negocjacyjnego stanowiska w celu zachowania poparcia parlamentarnego i wyborczego ze strony regionalnych nacjonalistów, inaczej uprawianie „niebezpiecznego tańca [...] z wrogami Konstytucji”. J. Borrell działania te nazwał otwarcie „polityką ibuprofenu”, podważając tym samym jej skuteczność. *Vide m.in. El estorbo Borrell*, <<https://www.elmundo.es/opinion/2019/02/27/5c758a07fd4f098b46b7.html>>, dostęp 2 VIII 2019; C. Fina, *Gran éxito de Borrell*, <<https://www.elmundo.es/opinion/2019/05/27/5ceae86efdddfceac8b461a.html>>, dostęp 2 VIII 2019; *Josep Borrell: un europeista de largo recorrido*, <https://www.abc.es/espana/abci-josep-borrell-europeista-argo-recorrido-201907021922_noticia.html>, dostęp 2 VIII 2019.

²⁵ Comparecencia, a petición propia, del Presidente del Gobierno ante el Pleno del Congreso de los Diputados, para informar del programa de Gobierno y para informar sobre el Consejo Europeo que se celebró los pasados días 28 y 29 de junio de 2018, 17 de julio de 2018, Pleno y Diputación Permanente, sesión plenaria núm. 133 (extraordinaria), „Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. XII Legislatura” 2018, nr 138, s. 17.

Najważniejsza konstatacja płynąca z analizy przemówień obu polityków dotyczyła mocnego akcentowania proeuropejskości rządu. Wśród priorytetowych celów polityki zagranicznej gabinetu zdecydowane pierwszeństwo miało zajmować usytuowanie Hiszpanii w „awangardzie projektu europejskiego”²⁶. Ambicje, aby uczynić z zapirenejskiej monarchii jeden z najważniejszych motorów wieloaspektowej integracji, wyrażały się w deklarowanym dążeniu do umiejscowienia Hiszpanii wśród członków europejskiej G3 (obok Francji i Niemiec), a tym samym stania się częścią tzw. twardego rdzenia UE²⁷. Na znaczenie europejskich uwarunkowań w polityce zagranicznej rządu P. Sáncheza wskazywała już sama zmiana nazwy resortu: z Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación (Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Współpracy) na Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación (Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Unii Europejskiej i Współpracy). W swym programowym wystąpieniu przed Kongresem Deputowanych premier wielokrotnie odwoływał się do pojęcia „europejski”, zapowiadając *una agenda europeísta* (proeuropejską agendę) nowego gabinetu²⁸. Wątek ten pojawiał się zresztą od samego początku procesu przejmowania władzy przez PSOE. Także podczas sesji plenarnej 31 maja 2018 r., odbywającej się w związku z wotum nieufności wobec rządu M. Rajoya i przedstawieniem własnej kandydatury na urząd premiera, P. Sánchez wskazywał na jednoznaczną wolę, aby polityka nowego rządu przyjęła kierunek „zdecydowanie” i „głęboko” europejski²⁹. Zapowiadana zmiana w prowadzeniu polityki unijnej miała polegać na znaczącym zwiększeniu aktywności na forum organizacji, przejściu inicjatywy i zdynamizowaniu działań Hiszpanii na rzecz rozwoju projektu integracyjnego³⁰.

Wśród ważnych celów hiszpańskiej polityki zagranicznej P. Sánchez wymieniał zwiększenie obecności i zaangażowania Hiszpanii na forach i w organizacjach międzynarodowych. Deklarował zaangażowanie na rzecz rozwoju i postępu oraz przywiązanie do polityki opartej na współpracy wielostronnej, uznając kraj za demokrację zaawansowaną, jednocześnie zaznaczał uznanie pierwszeństwa kwestii natury humanitarnej, Agendy 2030, równości płci, walki z terroryzmem oraz dyplomacji prewencyjnej.

Nowy rząd hiszpański, odwołując się do kryterium geograficznego, za główne obszary zainteresowania polityki zagranicznej poza Unią Europejską uznał Iberoamerykę oraz Afrykę — regiony, z którymi doświadczenia historyczne, jak i położenie geogra-

²⁶ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación (Borrell Fontelles), 4 de julio 2018, Comisiones. Asuntos Exteriores, sesión núm. 23 (extraordinaria), „Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. XII Legislatura”, 2018, nr 558, s. 2. *Vide* także komentarz: F. Aldecoa Luzárraga, *El cambio de rumbo de la política exterior española*, <<https://www.fundacionsistema.com/el-cambio-de-rumbo-de-la-politica-exterior-espanola>>, dostęp 2 VIII 2019.

²⁷ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 2.

²⁸ Comparecencia, a petición propia, del Presidente del Gobierno..., s. 3–4.

²⁹ Moción de censura al Gobierno presidido por don Mariano Rajoy Brey, que incluye como candidato a la Presidencia del Gobierno a don Pedro Sánchez Pérez-Castejón, 31 de mayo de 2018, Pleno y Diputación Permanente, sesión plenaria núm. 121, „Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. XII Legislatura” 2018, nr 126, s. 24.

³⁰ Comparecencia, a petición propia, del Presidente del Gobierno..., s. 5.

ficzne połączyły Hiszpanię „nierozzerwalnymi więzami”. P. Sánchez szczególnie miejsce w kontaktach dwustronnych przypisał Maroku³¹. Także J. Borrell nazwał ten kraj Maghrebu fundamentem polityki zagranicznej rządu, wskazując jednocześnie na więzy łączące Hiszpanię z Algierią i uznając za konieczne wskrzeszenie Unii na rzecz Regionu Morza Śródziemnego³². W relacjach z krajami Ameryki Łacińskiej hiszpański minister wskazywał ponadto na konieczność przyjęcia roli lidera w negocjacjach nad umowami stowarzyszeniowymi między członkami UE a krajami Mercosur (Wspólnego Rynku Południa), a także udoskonaleniem zapisów traktatowych z Meksykiem oraz Chile³³.

Za wyzwania o ogromnej wadze Pedro Sánchez uznał szczególne cele nowego rządu tj.: 1) zakończenie negocjacji w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z UE (uznając za priorytet obronę praw obywateli hiszpańskich rezydujących w tym kraju oraz kwestię przyszłości Gibraltaru)³⁴; 2) zagwarantowanie Hiszpanii jak najlepszej pozycji negocjacyjnej w sprawie perspektywy finansowej 2021–2027; 3) współpracę w ramach UE, a także z krajami północnoafrykańskimi w celu wypracowania wspólnej polityki migracyjnej na fundamencie solidaryzmu i odpowiedzialności; 4) powrót do aktywnej polityki współpracy na rzecz rozwoju jako czynnika definiującego politykę zagraniczną Hiszpanii³⁵. W swoim wystąpieniu Borrell przypisał ważne miejsce także kwestii poprawy wizerunku kraju na arenie międzynarodowej w związku z krytyką postępowania rządu hiszpańskiego wobec niepodległościowych działaczy katalońskich³⁶. W odniesieniu do wieloletnich ram finansowych wskazał na rozbieżność między propozycjami dotyczącymi wspólnotowej polityki rolnej a oczekiwaniami Hiszpanii. Uznając potrzebę zachowania dotychczasowej roli polityk spójności, minister zapowiadał konstruktywne, nastawione na porozumienie stanowisko negocjacyjne Hiszpanii w tej kwestii, ale uwzględniające konieczność polepszenia warunków wyjściowych. W sferze unijnej polityki monetarnej rząd socjalistyczny deklarował dążenie do unii fiskalnej jako warunku stabilizacji jednolitej waluty³⁷. Minister wyjaśnił też szczegółowo stanowisko rządu w kwestii europejskiej polityki migracyjnej. Wskazał na konieczność wypracowania

³¹ Comparecencia, a petición propia, del Presidente del Gobierno..., s. 16–17.

³² Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 3.

³³ *Ibidem*, s. 5.

³⁴ J. Borrell wyjaśnił, że dla Hiszpanii temat Gibraltaru nie dotyczy przynależności, ale znaczenia gospodarczego skały dla terenów przyległych. Stąd wszelkie porozumienia wymagają bezwzględnie uczestnictwa Hiszpanii. Ponadto deklarował, że poza problemem licznej obecności Hiszpanów w Wielkiej Brytanii oraz istnienia znaczącej populacji rezydentów brytyjskich w Hiszpanii, istotnym zagadnieniem w hiszpańskiej polityce zagranicznej jest kwestia granicy irlandzkiej i jej znaczenia dla pokoju. Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 5. Na temat sporu wokół Gibraltaru *vide* M. Myśliwiec, *Hiszpańsko-brytyjski spór o Gibraltar w kontekście brexitu*, [w:] *Śródziemnomorski model zmian w państwie*, red. R. Dudała, Kielce 2019, s. 25–36, <https://ud.interia.pl/html/getattach,mid,33825,mpid,5,uid,75f7870f4a8e1738,min,0,nd,1,mimetype,application%2Fpdf./Srodziemnomorski_mode%20l_zmian_w_pan%CC%81stwie.pdf?>, dostęp 2 VIII 2019.

³⁵ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 2–3; Comparecencia, a petición propia, del Presidente del Gobierno..., s. 17.

³⁶ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 4.

³⁷ *Ibidem*, s. 5.

podejścia średnioterminowego i przyjęcia rozwiązań strukturalnych, obejmujących wiele strategii. Wśród najistotniejszych wymienił: wsparcie dla rozwoju regionalnego, walkę ze zmianami klimatycznymi, promocję praw kobiet, porozumienia z państwami pochodzenia i tranzytowymi, reformę unijnego systemu azylowego, wreszcie poszukiwanie „większej równowagi między odpowiedzialnością a bezpieczeństwem”³⁸.

Należy też zauważyć odmienne wobec działań rządu M. Rajoya koncepcje transatlantyckie nowego gabinetu. W sformułowanych przez szefa rządu tezach programowych relacje i współpraca międzykontynentalna miały być prowadzone w ramach i poprzez wspólną politykę europejską. Bezpośrednim skutkiem koncentracji premiera na konieczności „powrotu [Hiszpanii, uwaga P.J.-A.] do serca Europy” był w jego *exposé* brak jakiegokolwiek odniesienia do relacji ze Stanami Zjednoczonymi³⁹. Z kolei w założeniach przedstawionych przez J. Borrellę światowe mocarstwo pojawiło się przede wszystkim w kontekście zagrożeń, jakie niesła ze sobą zarówno w skali lokalnej, jak i na poziomie globalnym amerykańska polityka handlowa i protekcyjnistyczny zwrot obserwowany za prezydentury D. Trumpa. W odniesieniu do funkcjonowania i roli NATO minister hiszpański deklarował wsparcie Hiszpanii dla działań organizacji przy jednoczesnej obronie i promocji europejskich inicjatyw obronnych. Wskazywał przy tym na konieczność podjęcia konstruktywnego dialogu z Rosją, którego celem powinno być przywrócenie tego kraju do grona państw współpracujących w obszarze euroazjatyckim⁴⁰.

VI. Polityka zagraniczna pierwszego rządu Pedro Sáncheza — debata parlamantarna

W dyskusji, jaka odbyła się na forum parlamentarnym nad programem nowego rządu w sferze polityki zagranicznej, dominowało kilka kwestii. Wśród najistotniejszych problemów znalazły się zagadnienia związane z UE, aktywizacją działań zewnętrznych Hiszpanii, polityką migracyjną nowego gabinetu oraz relacjami transatlantyckimi. M. Rajoy zarzucał swojemu politycznemu rywalowi bezprogramowość jeszcze przed przyjęciem wotum nieufności dla prawicowego rządu w odpowiedzi na proponowane przez lidera hiszpańskich socjalistów rozwiązanie. Prowadzony wówczas dyskurs przybrał formę wartościującego starcia między rządzącymi a opozycją, skoncentrowanego na budowie negatywnego wizerunku partii pretendującej do przejęcia steru rządów. Poza głównym oskarżeniem o desperackie dążenie do władzy (wyrażające się w uzależnieniu od głosów katalońskich i baskijskich nacjonalistów), były już premier przypisywał P. Sánchezowi niewiarygodność, niejednoznaczność taktyczną, uprawianie pirotechniki, brak wizji dla Hiszpanii: „Nigdy, o niczym nie mówi Pan jasno, nawet nie mówi Pan nigdy tego samego o tej samej rzeczy [...] tak w polityce krajowej, europejskiej,

³⁸ *Ibidem*, s. 4–5.

³⁹ Comparecencia, a petición propia, del Presidente del Gobierno..., s. 17.

⁴⁰ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 5–6.

gospodarczej czy społecznej”⁴¹. W podobnie krytycznym duchu już wobec programu zaprezentowanego przez J. Borrellą reagowali przedstawiciele Ciudadanos w Kortezach. Wśród ogólnych zarzutów formułowanych przez deputowanego Fernando Maurę Barandiarána znalazło się sceptyczne przekonanie o zaangażowaniu nowego gabinetu bardziej na polu marketingu wyborczego niż faktycznego rządzenia. Z tego też wynikało zwątpienie, aby rząd zawdzięczający swoją pozycję w Moncloa poparcie ze strony sił populistycznych (Podemos) i nacjonalistycznych (partie katalońska i baskijska) był w stanie w sposób efektywny sprostać wyzwaniom, jakie właśnie populizm i nacjonalizm stawiają przed UE i społecznością międzynarodową⁴².

Problem niedostatecznego zaangażowania Hiszpanii na forum międzynarodowym najsilniej akcentowali deputowani Podemos. W kontekście odsunięcia od rządów centrowprawicowej PP, Pablo Bustinduy Amador mówił wręcz o szansie na zmianę i nowy cykl w polityce zagranicznej państwa, wykorzystując jednocześnie debatę bardziej do prezentacji własnego programu niż dyskusji nad założeniami rządowymi. Za cel wskazywał przywrócenie Hiszpanii jej miejsca w środowisku międzynarodowym poprzez uwiarygodnienie się jako czynnika „decydującego, pełniącego rolę światowego przywódcy, ważnego konstruktora pokoju i bardziej sprawiedliwego, demokratycznego i podporządkowanego prawu porządku międzynarodowego”⁴³. O uaktywnieniu polityki zagranicznej Hiszpanii mówił także przedstawiciel Ciudadanos, zarzucając jednocześnie poprzedniemu gabinetowi brak inicjatywy w tej sferze i ograniczanie się wyłącznie do zarządzania działaniami zewnętrznymi. Liberalowie wyrażali tym samym nadzieję na „uruchomienie w polityce zagranicznej prawdziwej strategii”, opartej „na konsensusie między różnymi siłami parlamentarnymi” i służącej obronie interesów Hiszpanii⁴⁴.

Kwestia rozwoju projektu europejskiego i zaangażowania Hiszpanii w ten proces pojawiła się także w dyskusji nad polityką zagraniczną nowego rządu. Akceptację i poparcie dla deklarowanej europejskości gabinetu deklarował m.in. kataloński deputowany reprezentujący nacjonalistyczno-liberalną, wchodzącą w skład koalicji Junts per Catalunya (Razem dla Katalonii) Convergència Democràtica de Catalunya (Demokratyczna Konwergencja Katalonii), Jordi Xuclà y Costa, który dzieląc członków Unii na eurofobów, eurosceptyków i eurowymagających, domagał się wyraźnego usytuowania Hiszpanii wśród tych ostatnich. W działaniach podporządkowanych idei „więcej Europy” i ewoluowaniu organizacji w różnych prędkościach poseł dostrzegał szansę do tworzenia obszaru obrony praw człowieka, perspektywy dla Bałkanów, a także przywrócenia dawnych relacji z Rosją.

Problem wieloaspektowej integracji europejskiej pojawiał się w różnych kontekstach: przede wszystkim jednak w odniesieniu do polityki migracyjnej oraz relacji wielostronnych w regionie śródziemnomorskim i ze Stanami Zjednoczonymi. Wszystkie siły polityczne reprezentowane w ówczesnym parlamencie hiszpańskim traktowały

⁴¹ Moción de censura al Gobierno presidido por don Mariano Rajoy Brey..., s. 24, 29.

⁴² Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 12.

⁴³ *Ibidem*, s. 12.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 10.

zagadnienie imigracji jako fundamentalny temat i największe wyzwanie. Krytyczne stanowisko wobec koncepcji, a także pierwszych działań rządowych na tym polu zaprezentowali przedstawiciele głównej siły opozycyjnej. Broniąc dokonań własnej Partii Ludowej, Jordi Roca Mas akcentował potrzebę kontynuacji dotychczasowej polityki migracyjnej, uprawiania jej „z rygiorem i bez zamieszania”. Nawiązywał tym samym do jednej z pierwszych akcji podjętych przez rząd P. Sáncheza, polegających na przyjęciu przez Hiszpanię w czerwcu 2018 r. uchodźców ze statku „Aquarius”. W opinii centroprawicowych polityków decyzja była „niefortunna”, a całe wydarzenie wykorzystano w charakterze „reality show”. J. Roca Mas akcentował konieczność odrzucenia zarówno demagogii, jak i populizmu, wskazując, że polityka czy to „papierów dla wszystkich”, czy też „papierów dla nikogo” są równie niebezpieczne i nieskuteczne. W wystąpieniu deputowanego znalazły się odniesienia do chrześcijańskiego humanizmu oraz potrzeby powrotu do jego korzeni i istoty jako fundamentu UE. Wśród celów hiszpańskiej polityki migracyjnej wymieniał „zagwarantowanie imigrantom i uchodźcom godności, zapewnienie państwu bezpieczeństwa jego granic i przede wszystkim walkę z mafiami, które handlują ludźmi”⁴⁵.

Zupełnie inny kierunek przybrał głos P. Bustinduya Amadora, reprezentującego partię skrajnie lewicową, populistyczną Podemos. Wychodząc z założenia o nadrzędności praw człowieka, nawoływał do „zneutralizowania paradygmatu militaryzacji kontroli zjawiska migracji”, argumentował, że tego rodzaju działania prowadzą do nieszczęść na Morzu Śródziemnym⁴⁶. Za polityką otwartych granic jeszcze wyraźniej opowiedziała się radykalnie lewicowa Izquierda Unida (Zjednoczona Lewica), formacja o komunistycznych korzeniach, pozostająca w koalicji wyborczej z Podemos. Jej przedstawiciel w Kongresie Deputowanych Miguel Ángel Bustamante Martín w pełni poparł decyzję P. Sáncheza w sprawie „Aquarius”, nazywając ją „bardzo pozytywną”, a porozumienie Rady Europejskiej z czerwca 2018 r. określił jako haniebne, zarzucając politykom unijnym ratowanie statków a nie ludzi⁴⁷.

Potrzeba silnego zaangażowania Hiszpanii w regionie śródziemnomorskim w ramach współpracy wielostronnej nie budziła kontrowersji wśród ugrupowań reprezentowanych w Kortezach. Przedstawiciel katalońskiej Convergencia sugerował jednak niedostateczną obronę interesów Hiszpanii i innych krajów Południa w Unii, wskazując na wielokrotne podporządkowanie polityki eurośródziemnomorskiej „impulsom i kaprysom” polityków europejskich i zarzucając im ignorowanie interesów i żądań stron bezpośrednio zainteresowanych relacjami w regionie⁴⁸.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 16–17.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 13.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 12.

⁴⁸ Analizę charakteru oraz przyczyn nieskuteczności Europejskiej Polityki Sąsiedztwa w jej wymiarze śródziemnomorskim z perspektywy hiszpańskiej przedstawiła M. Guinea, *La Política Europea de Vecindad hacia el Mediterráneo (2003–2015): impotencia de la Unión Europea ante un entorno cada vez más hostil*, „Revista UNISCI/UNISCI Journal” 2015, nr 39, s. 253–272, <<https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-74789/UNISCIDP39-11GUINEA.pdf>>, dostęp 2 VIII 2019.

W kontekście hiszpańskiej polityki śródziemnomorskiej tematem powracającym w debacie były relacje z Marokiem. O ile nie wyrażano w zasadzie zastrzeżeń wobec samego uznania państwa północnoafrykańskiego za głównego partnera Hiszpanii w Maghrebie i konieczności utrzymywania z nim dobrych stosunków, o tyle różnice zdań pojawiały się na tle stosunku do faktu naruszania praw człowieka w tym kraju. Najsilniej swój sprzeciw wobec wcześniejszej polityki Hiszpanii względem Maroka wyraził przedstawiciel lewicowej i nacjonalistycznej *Esquerra Republicana de Catalunya* (Lewica Republikańska Katalonii)⁴⁹. Na wątpliwościach w tej sprawie poprzestała w zasadzie *Ciudadanos*⁵⁰. Rzecznik *Podemos* w Komisji Spraw Zagranicznych Kongresu Deputowanych akcentował konieczność demokratyzacji we wzajemnych relacjach i oparcia ich na współpracy i wzajemnym zaufaniu. Domagając się porzucenia dotychczasowego, „zmilitaryzowanego” modelu sąsiedztwa z krajami położonymi na północnym wybrzeżu śródziemnomorskim, jednocześnie nawoływał do respektowania prawa i uznania odrębności wód przyległych do terytorium Sahary Zachodniej i przeciwdziałania nielegalnemu wykorzystywaniu tamtejszych zasobów naturalnych⁵¹.

Należy przypomnieć, że zarówno *Podemos*, jak również *Izquierda Unida* domagają się, aby Hiszpania podjęła odpowiednie działania w celu urzeczywistnienia prawa do samookreślenia rdzennej ludności tej dawnej kolonii hiszpańskiej, *Sahrawi*⁵². Stanowisko zaprezentowane w tej kwestii przez oba ugrupowania, którym PSOE zawdzięczało przejęcie władzy skłoniło do reakcji reprezentantkę Partii Ludowej, która w odpowiedzi domagała się wyraźnej deklaracji rządu w sprawie przyszłej polityki państwa wobec Sahary Zachodniej⁵³. J. Borrell zdecydowanie odrzucił jednak zasugerowaną przez opozycję możliwość zmiany dotychczasowego stanowiska Hiszpanii⁵⁴.

Podobny tok przyjęła dyskusja w sprawie Palestyny, której uznania przy równoczesnym wprowadzeniu embarga na sprzedaż broni dla Izraela domagały się obie formacje. Wobec tego postulatu posłanka PP ponownie odwoływała się do faktu uzależnienia mniejszościowego gabinetu od głosów partii lewicowych i domagając się odpowiedzi na pytanie, „czy rząd będzie promować jednostronne uznanie Palestyny”, podważała możliwość prowadzenia przez rząd PSOE niezależnej i efektywnej polityki zagranicznej⁵⁵.

Tradycyjnie zagadnieniem wyraźnie i programowo dzielącym dwie największe i najsilniej zakorzenione na hiszpańskiej scenie partie jest podejście do relacji ze Stanami Zjednoczonymi. Stanowisko rządzącej PSOE, opowiadającej się za europeizacją tych stosunków, było i jest sprzeczne z polityką bilateralną realizowaną przez kolejne rządy Partii Ludowej, poczynwszy od czasów premierostwa J.M. Aznara. Toteż nie

⁴⁹ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 10.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 11.

⁵¹ *Ibidem*, s. 13. Na temat wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie porozumień połowowych z Marokiem *vide* strona internetowa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, <<http://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-266/16>>, dostęp 2 VIII 2019.

⁵² Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 12.

⁵³ *Ibidem*, s. 18.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 20.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 13, 18.

może dziwić, że podczas debaty parlamentarnej nad założeniami polityki zagranicznej pierwszego rządu P. Sáncheza wśród posłów centroprawicy pojawiły się wątpliwości podważające trafność decyzji o zmianie w tym obszarze. Koncentrując się na znaczeniu kwestii transatlantyckich w polityce zagranicznej Hiszpanii, Belén Hoyo Juliá retorycznie pytała, czy nowy rząd przewiduje dokonanie takiego zwrotu, pośrednio zarzucając socjalistom antyamerykanizm odziedziczony po poprzednikach⁵⁶.

Całkowicie odmienne stanowisko zaprezentował przedstawiciel Podemos, przestrzegając przed prowadzącym do naruszania praw człowieka modelem polityki, jaki miał reprezentować Donald Trump. W opinii P. Bustinduya Amadora, „rzekomemu realizmowi geopolitycznemu, który [...] zawsze oznacza przyjmowanie prawa silniejszego”, Hiszpania powinna przeciwstawić zasady demokracji, multilateralizmu i poszerzanie praw człowieka. To musi oznaczać „konieczność zaznaczenia dystansu wobec administracji” amerykańskiej⁵⁷.

Na konieczność rozwiązania konkretnych kwestii spornych we wzajemnych relacjach zwrócił z kolei uwagę deputowany Ciudadanos. F. Maura Barandiarán zaakcentował konieczność poparcia idei wolnego handlu, wyrażając zaniepokojenie przyszłym kierunkiem polityki rządu PSOE w tym obszarze, szczególnie wobec nacisków ze strony politycznego sojusznika — Podemos. Drugim obszarem, który w opinii posła Ciudadanos wymagał podjęcia zdecydowanych kroków wobec administracji D. Trumpa, były działania naruszające prawa osób hiszpańskojęzycznych w Stanach Zjednoczonych⁵⁸. Na inny jeszcze aspekt relacji transatlantyckich zwrócił uwagę działacz Izquierda Unida, oczekując od nowego rządu wyraźnego zdystansowania się wobec „polityki ingerencji i kuchennych drzwi”, jakie stosują Stany Zjednoczone wobec krajów kontynentu południowoamerykańskiego⁵⁹.

W kontekście relacji hiszpańsko-amerykańskich w wypowiedziach deputowanych partii lewicowych pojawiła się także kwestia stosunku i zaangażowania Hiszpanii w problem wojny domowej w Syrii. Oba ugrupowania, Podemos oraz Izquierda Unida, otwarcie domagały się od nowego rządu „obrony pokoju”, podjęcia działań na rzecz dialogu, a nawet przyjęcia przez Hiszpanię roli mediatora w konflikcie⁶⁰.

Kwestiami spornymi podczas analizowanej debaty parlamentarnej okazały się stanowisko pierwszego rządu P. Sáncheza wobec sytuacji w Ameryce Łacińskiej i hiszpańska polityka wobec wybranych krajów tego kontynentu. Przypominając priorytetowe miejsce regionu w polityce rządu PP, działaczka tej partii Belén Hoyo Juliá podkreślała konieczność kontynuowania aktywnych działań na rzecz intensyfikacji stosunków z państwami Ameryki Łacińskiej. Znaczenie Hiszpanii, jak twierdziła, nie

⁵⁶ *Ibidem*, s. 18.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 13.

⁵⁸ Według szacunków w USA żyje ponad 50 mln ludności hiszpańskojęzycznej. S. Romero, *El español florece en Estados Unidos a pesar de todo*, <<https://www.nytimes.com/es/2017/08/23/el-espanol-florece-en-estados-unidos-a-pesar-de-todo>>, dostęp 2 VIII 2019.

⁵⁹ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 13.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 12–13.

może ograniczać się do bycia tylko pomostem w relacjach między regionem a Europą. Rząd hiszpański powinien odgrywać w tym układzie rolę „głównego dyskutanta”. Jednocześnie postulowała potrzebę inicjowania i stymulowania działań na rzecz rozwoju współpracy ze Europą w samych krajach południowoamerykańskich poprzez kierowanie uwagi regionu bardziej ku Atlantykowi niż Pacyfikowi. Zgodnie też z zakorzenionym, mocno konfrontacyjnym stylem debaty między obu partiami, deputowana PP zaakcentowała istnienie wyraźnych rozbieżności w koncepcjach socjalistów i przedstawicieli centroprawicy w odniesieniu do południowoamerykańskiej polityki Hiszpanii. Przede wszystkim wyraziła zaniepokojenie możliwością powrotu do zainicjowanej przez J.L. Rodrígueza Zapaterę polityki wspierania reżimów naruszających prawa człowieka i zasady demokracji⁶¹. Jako obszary wymagające szczególnej aktywności rządu hiszpańskiego ze względu na zaistniałą sytuację polityczną B. Hoyo Juliá wymieniła Nikaraguę i Wenezuelę, a także Meksyk. W konsekwencji domagała się wyjaśnienia kierunków działań nowego rządu za oceanem⁶². Podobne obawy co do trafności polityki socjalistycznego rządu Sáncheza wobec Ameryki Łacińskiej wyrażał przedstawiciel Ciudadanos, F. Maura Barandiarán, szczególnie jeśli chodzi o relacje z Kubą oraz Wenezuelą. Swoje zaniepokojenie deputowany opozycyjnej partii uzasadniał inicjatywami politycznymi, jakie wobec sytuacji w Wenezueli podjęli dwaj byli premierzy hiszpańscy związani z PSOE — F. González oraz J.L.R. Zapatero. Przypominając stanowisko i zaangażowanie tego ostatniego przestrzegał przed niebezpieczeństwem uwikłania Hiszpanii w „pułapkę [castrowskiego] reżimu”, który „zmienia twarz, ale nie politykę”. Podobnie w odniesieniu do Wenezueli domagał się podjęcia przez hiszpański rząd roli aktywnego obrońcy demokracji i praw człowieka, w tym otwartego odcięcia się od polityki Nicolasa Maduro⁶³. Ostatnia kwestia wywołała najdłuższą wymianę zdań podczas analizowanej debaty. Broniąc polityki swego rządu, minister J. Borrell wskazał na dwie kwestie. Po pierwsze, akcentował pozytywne konsekwencje, jakie może odegrać w ochronie praw człowieka udział obu byłych polityków partii socjalistycznej w procesie mediacji w Wenezueli. Po drugie, wyraźnie rozgraniczał stanowisko rządu od postaw i działań zarówno osób prywatnych, nawet

⁶¹ Na zasadnicze różnice zwracano też uwagę podczas kampanii wyborczej w 2008 r., szczególnie w odniesieniu do stanowisk obu partii względem Kuby, Wenezueli oraz Boliwii. M. Rajoy, mówiąc o polityce swego przyszłego rządu i preferencjach własnych oraz swego politycznego oponenta, identyfikował się wówczas z takimi politykami jak A. Merkel czy N. Sarkozy, a J.L. Rodrígueza Zapatero utożsamiał z H. Chávezem i F. Castro. Jeszcze za rządów J.M. Aznara Hiszpania zalecała wprowadzenie sankcji dyplomatycznych wobec Kuby, podczas gdy kolejny gabinet kierowany przez socjalistów uznał konieczność odnowienia relacji z reżimem w celu wsparcia przeobrażeń na tamtejszej scenie. *Vide América Latina, prioridad para PP y PSOE, pero con matices*, <<https://www.eleconomista.es/politica-eD/noticias/391024/03/08/America-Latina-prioridad-para-PP-y-PSOE-pero-con-matices.html>>, dostęp 2 VIII 2019; J.A. Sanahuja, *España, América Latina y Cuba tras el period Rajoy: Balance y perspectivas de la política exterior*, „Anuario de Integración” 2016 (edición especial), s. 235–269, <<http://www.ceipaz.org/images/contenido/AL%20y%20politica%20exterior%20Espa%C3%B1a-CRIES.pdf>>, dostęp 2 VIII 2019.

⁶² Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 18.

⁶³ *Ibidem*, s. 11.

byłych premierów, jak i grupy parlamentarnej PSOE, wyjaśniając tym samym fakt wstrzymania się socjalistycznych deputowanych podczas głosowania w Kortezach wniosku Ciudadanos o przyjęciu sankcji wobec rządu N. Maduro⁶⁴. Wyjaśnienia Borrelli nie rozwiąły wątpliwości deputowanego Ciudadanos co do faktycznych zamierzeń rządu Sáncheza. Za szczególnie niepokojące uznał on refleksje ministra na temat sankcji i ich skuteczności w polityce międzynarodowej. Przypomniął, że rząd PSOE zdążył już poprzeć kolejne restrykcje unijne wymierzone przeciwko grupie decydentów wenezuelskich, a jego zamiarem jest prowadzenie polityki ściśle skoordynowanej z działaniami międzynarodowych sojuszników, szczególnie zaś państw europejskich. Stwierdził, że J. Borrell zdążył już wcześniej sceptycznie odnieść się do skutków, jakie niosą ze sobą sankcje, wskazał na doświadczenia w tej kwestii i często niezadowolające efekty podobnych działań. Reprezentant Ciudadanos zwrócił uwagę, że właśnie sankcje są jedną z niewielu broni, jaką świat demokratyczny posiada w celu obrony zagrożonej demokracji. Jednocześnie wyraził obawy o ciągłość stanowiska rządu PSOE, zarzucając ministrowi dwulicowość, gdyż jego dygresje sugerowały raczej dążenie do rewizji dotychczasowej polityki⁶⁵.

Pozytywne reakcje polityków wywołały deklaracje J. Borrelli dotyczące stosunku do problemu relacji UE z Rosją. O poparciu dla działań skoncentrowanych na „rozwiązaniu problemów [...], jakie narzucił kryzys ukraiński” i przywrócenie wzajemnych relacji do stanu sprzed 2014 r. postulował przedstawiciel katalońskiej Convergencia⁶⁶. Podobne stanowisko zajął działacz Podemos, mówiąc o konieczności „zneutralizowania projektu konfrontacji wojennej z Rosją”. W imieniu swego ugrupowania również opowiadał się za dialogiem i współpracą, zwracając uwagę na nieskuteczność polityki sankcji. Jeszcze dobitniej o zwrot w relacjach z euroazjatyckim mocarstwem upominał się przedstawiciel Izquierda Unida, podważając trafność decyzji rządu PP o udziale Hiszpanii w akcji wzmacniania wschodniej flanki NATO i wysłaniu w połowie 2017 r. hiszpańskich wojsk i sprzętu na Łotwę⁶⁷. W konsekwencji M.Á. Bustamante Martín na forum Komisji Spraw Zagranicznych zapytał się o hiszpańskie interesy uzasadniające prowadzenie „wrogiej polityki wobec Rosji”, wskazując na fakt, że podejmowane działania nie przyczyniają się do bezpieczeństwa kraju⁶⁸.

⁶⁴ Wniosek w sprawie Wenezueli, głosowany 12 kwietnia 2018 r., dotyczył uznania reżimu N. Maduro. Przeszedł głosami PP i Ciudadanos, podczas gdy deputowani PSOE wstrzymali się, zaś Podemos głosowali przeciw. *Vide El Parlamento español anunció que desconocerá las elecciones impulsadas por Maduro en Venezuela y exigió su suspensión*, <<https://www.infobae.com/americavenezuela/2018/04/12/el-parlamento-espanol-anuncio-que-desconocera-las-elecciones-impulsadas-por-maduro-en-venezuela-y-exigio-su-suspension>>, dostęp 2 VIII 2019.

⁶⁵ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 19–20, 23, 25, 28.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 8.

⁶⁷ Szerzej na temat obecności hiszpańskich wojsk na Łotwie *vide* Misiones. Presencia Avanzada Reforzada — Letonia, <http://www.defensa.gob.es/misiones/en_exterior/actuales/listado/otan-efp-letonia.html>, dostęp 9 VIII 2019.

⁶⁸ Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 12.

VII. Podsumowanie

Kwestie założeń i celów polityki zagranicznej pierwszego rządu P. Sáncheza nie zostały poddane szerokiej dyskusji parlamentarnej. Wskazuje się, że wynikało to z faktu wyjątkowej procedury powołania nowego gabinetu, będącej konsekwencją przyjęcia wotum nieufności wobec poprzedniego rządu. Brak pogłębionej debaty nad działalnością zewnętrzną państwa hiszpańskiego w istotnym momencie przejmowania władzy przez wcześniejszą opozycję zdaje się jednak potwierdzać przede wszystkim wspomniane na początku, zakorzenione w tradycji zaniedbanie tej sfery aktywności. Wymiana stanowisk na temat polityki zagranicznej, jaką miał realizować nowy rząd, odbyła się jedynie w Komisji Spraw Zagranicznych Kongresu Deputowanych. Co istotne, debata ograniczyła się w zasadzie do wymiany stanowisk, a przez niektóre ugrupowania została wykorzystana przede wszystkim do prezentacji własnego programu. Sam minister spraw zagranicznych w swych odpowiedziach ustosunkował się jedynie wybiórczo do wybranych problemów, jakie podnosili dyskutanci.

W dyskusji dominowało kilka kwestii. Najwięcej miejsca zajmowały zagadnienia związane z projektowanymi działaniami gabinetu odnośnie do migracji oraz UE. Problem unijnej polityki migracyjnej wyraźnie, ale w sposób nieoczywisty podzielił głosy deputowanych. Stanowisko partii opozycyjnych (PP i Ciudadanos) można nawet określić jako zbieżne z programem rządzącej PSOE. Choć nie brak było różnic, jeśli chodzi o rozwiązania szczegółowe, deklarowany stopień rozbieżności nie wydaje się utrudniać możliwości wypracowania kompromisu w tej kwestii przez wspomniane ugrupowania. Inaczej jednak przedstawiały się poglądy przedstawicieli partii, których głosy umożliwiły PSOE odsunięcie od władzy głównego rywala politycznego. Przede wszystkim Podemos opowiadała się za otwarciem granic Hiszpanii i podporządkowaniem jej polityki poszanowaniu praw człowieka.

Wśród głównych i powtarzających się postulatów kierowanych pod adresem rządzących socjalistów znalazły się wezwania do uaktywnienia hiszpańskiej polityki zagranicznej i przyjęcia przez kraj roli inicjatora międzynarodowych działań medialnych na rzecz pokoju, ochrony praw człowieka oraz pogłębiania integracji i rozwoju polityk wspólnotowych UE. Zalecenia takie były wspólne dla całego dyskursu parlamentarnego. Kontrowersji nie budziły główne, geograficzne kierunki działań zewnętrznych Hiszpanii: Unia Europejska, region śródziemnomorski oraz Ameryka Łacińska.

Natomiast spory wzbudził rodzaj stosunków z krajami południowoamerykańskimi oraz wpływu relacji z Marokiem na kwestię Sahary Zachodniej. Tarcie wywołał też problem stosunków Hiszpanii ze Stanami Zjednoczonymi, szczególnie w kontekście wolnego handlu oraz relacji europejskich. Kwestie transatlantyckie, obok zagadnień związanych z polityką migracyjną, stanowiły najbardziej kontrowersyjne punkty w debacie między dwiema głównymi siłami politycznymi.

Partia Ludowa, broniąc swej wcześniejszej polityki, jednocześnie jako jedyna siła na hiszpańskim scenie odwoływała się do humanizmu chrześcijańskiego. W dyskursie

pozostałych partii wyraźnie eksponowano zagadnienie ochrony praw człowieka, w tym również feminizacji stosunków międzynarodowych i realizacji postulatów tzw. *gender diplomacy*⁶⁹. Pojawiły się nawet głosy postulujące konieczność podjęcia przez Hiszpanię inicjatywy przewodnictwa nad pracami zmierzającymi do przyjęcia międzynarodowej konwencji w celu ochrony praw osób LGBT. Postulatu tego bronił deputowany Podemos⁷⁰.

Warto zaznaczyć, że przedstawiciele partii regionalnych, których głosy przesądziły o zmianie władzy w połowie 2018 r., zarzucili ministrowi spraw zagranicznych stronnictwo oraz brak poszanowania dla praw i kompetencji rządów regionów autonomicznych na forum międzynarodowym (unijnym), nawiązując tym samym do dyskusji na temat ustroju terytorialnego państwa, jaka toczy się na hiszpańskiej scenie politycznej. Szczegółowa analiza parlamentarnej debaty nad polityką zagraniczną Hiszpanii potwierdza znaczenie głębokiej zmiany, jaka dokonała się w polityce po 2014 r. Trwałe odejście od systemu dwupartyjnego na skutek pojawienia się nowych, znaczących sił politycznych (Podemos, Ciudadanos, a od 2019 r. także prawicowej, tradycjonalistycznej i antyimigracyjnej partii Vox)⁷¹, poważnie osłabiło pozycję dotychczasowych „potentatów”, PSOE i PP, wpływając na dekompozycję starych partii i utrudniając skuteczne rządzenie. Powstanie mniejszościowego gabinetu P. Sáncheza w połowie 2018 r. zmusiło premiera do poszukiwania porozumień z jakimikolwiek ugrupowaniami reprezentowanymi w Kortezach, a wsparcie ze strony populistycznego Podemos oraz proniepodległościowych partii regionalnych odebrało wiarygodność wśród niektórych dotychczasowych zwolenników i naraziło na ostrą krytykę ze strony opozycji. Z pewnością miało też wpływ na charakter i styl debaty nad polityką zagraniczną państwa.

Cechą charakterystyczną hiszpańskiego dyskursu politycznego jest wyjątkowa dominacja problemów wewnętrznych i niekiedy nikłe zrozumienie kwestii międzynarodowych. Kryzys finansowo-gospodarczy, z jakim boryka się Hiszpania od 2008 r., jedynie pogłębił tę tendencję. Zmiana na hiszpańskiej scenie politycznej także nie pozostała bez wpływu na zainteresowanie dla działań zewnętrznych państwa. Przede wszystkim fakt funkcjonowania pierwszego rządu Sáncheza w konfiguracji mniejszościowej wzmocnił dotychczasową tendencję, w sposób naturalny skupiając uwagę polityków i społeczeństwa na problemach krajowych. Pojawienie się nowych partii

⁶⁹ Odnosząc się do tych postulatów, J. Borrell także wskazywał na wyczulenie obecnego rządu Hiszpanii na problem tzw. feminizacji dyplomacji. Wskazując na naturalne — poza strukturalnymi — ograniczenia decydujące o udziale kobiet w pracach ministerstwa, akcentował konieczność rozważania problemu nie tylko w wymiarze liczbowym, ale też w kontekście jakościowych zmian, jakie może wywołać liczniejsze wprowadzenie kobiet do sfery relacji dyplomatycznych poprzez zmianę formy ich prowadzenia. *Vide* Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación..., s. 14, 19.

⁷⁰ *Ibidem*, s. 13–14.

⁷¹ P. Jakóbczyk–Adamczyk, *Problem zaufania do demokracji oraz jej funkcjonowania we współczesnej Hiszpanii. Reperkusje polityczno-wyborcze*, [w:] *Śródziemnomorski model zmian w państwie*, red. R. Dudała, Kielce 2019, s. 39–40.

z pewnością oznaczało poszerzenie spektrum argumentów wykorzystywanych w dyskursie dotyczącym polityki zagranicznej państwa. Przede wszystkim mocno akcentowano konieczność przeobrażenia stylu i celów polityki zagranicznej Hiszpanii. Zmiana powinna polegać na uaktywnieniu tej sfery działań oraz przyjęciu roli obrońcy praw człowieka we współczesnym świecie. Trudno jednak zauważyć, aby nowi aktorzy wnieśli nową jakość do dyskusji nad polityką zagraniczną państwa. Debata pozostaje mocno podporządkowana względem ideologicznym i wymogom, jakie narzuca nietrwałość hiszpańskiej sceny z silną walką wobec przewidywanych przedterminowych wyborów parlamentarnych. W konsekwencji równie trudno było się spodziewać, aby postulowane wzmocnienie pozycji międzynarodowej Hiszpanii, przede wszystkim zaś włączenie jej do kręgu „twardego rdzenia” UE, okazało się możliwym do zrealizowania oczekiwaniem.

Bibliografia

ŹRÓDŁA

- Ciudadanos. Nuestro compromiso con Europa, <<https://www.ciudadanos-cs.org/decalogo-programa-europeas>>.
- Ciudadanos. Programa europeo, <<https://www.ciudadanos-cs.org/programa-electoral-2019-europeas>>.
- Comparecencia, a petición propia, del Presidente del Gobierno ante el Pleno del Congreso de los Diputados, para informar del programa de Gobierno y para informar sobre el Consejo Europeo que se celebró los pasados días 28 y 29 de junio de 2018, 17 de julio de 2018, Pleno y Diputación Permanente, sesión plenaria núm. 133 (extraordinaria), „Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. XII Legislatura” 2018, nr 138.
- Comparecencia del señor ministro de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación (Borrell Fontelles), 4 de julio 2018, Comisiones. Asuntos Exteriores, sesión núm. 23 (extraordinaria), „Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. XII Legislatura” 2018, nr 558.
- Misiones. Presencia Avanzada Reforzada — Letonia, <http://www.defensa.gob.es/misiones/en_exterior/actuales/listado/otan-cfp-letonia.html>.
- Moción de censura al Gobierno presidido por don Mariano Rajoy Brey, que incluye como candidato a la Presidencia del Gobierno a don Pedro Sánchez Pérez-Castejón, 31 de mayo de 2018, Pleno y Diputación Permanente, sesión plenaria núm. 121, „Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. XII Legislatura” 2018, nr 126.
- Podemos. Migraciones, <<https://podemos.info/materia-europa/migraciones>>.
- PP. Seguir avanzando, 2016–2020, <www.pp.es/sites/default/files/documentos/programa-electoral-elecciones-generales-2016.pdf>.
- Programa de Podemos para una Europa con más democracia, derechos, justicia y futuro, <https://podemos.info/wpcontent/uploads/2019/05/Programa_completo_europeas_Podemos.pdf>.
- PSOE. 12 medidas para una Europa más social, sostenible y democrática, <<https://www.psoe.es/media-content/2019/05/12medidaseuropasocial.pdf>>.
- PSOE. Política migratoria, <<https://www.psoe.es/programa-electoral/estado-social/politica-migratoria>>.

PIŚMIENNICTWO

- Aldecoa Luzárraga F., *El cambio de rumbo de la política exterior española*, <<https://www.fundacionsistema.com/el-cambio-de-rumbo-de-la-politica-exterior-espanola>>.
- América Latina, prioridad para PP y PSOE, pero con matices, <<https://www.eleconomista.es/politica-eD/noticias/391024/03/08/America-Latina-prioridad-para-PP-y-PSOE-pero-con-matices.html>>.
- Araceli Mangas M., *Nuestros políticos, fuera del mundo*, <<https://www.elmundo.es/opinion/2019/04/26/5cc19a92fc6c839f1a8b4678.html>>.
- Arancón F., *España, ¿la eterna promesa a potencia media?*, <<https://elordenmundial.com/espana-la-eterna-promesa-potencia-media>>.
- Chinchetru A.J., *¿Es Pedro Sánchez el presidente del Gobierno más débil de la democracia española?*, <<https://alnavio.com/noticia/14886/actualidad/es-pedro-sanchez-el-presidente-del-gobierno-mas-debil-de-la-democracia-espanola.html>>.
- Crescente D., *La gran olvidada de los programas electorales es... la política exterior*, <<https://www.lainformacion.com/opinion/diego-crescente/la-gran-olvidada-de-los-programas-electorales-es-la-politica-exterior/6497848>>.
- Delgado-Iribarren F., *Los barones autonómicos del PP y del PSOE: ¿Quiénes son? ¿Qué poder tienen?*, <<https://www.abc.es/espana/20130529/abci-barones-territoriales-ppsoe-201305281938.html>>.
- El estorbo Borrell, <<https://www.elmundo.es/opinion/2019/02/27/5c758a07fdddf4f098b46b7.html>>.
- El Parlamento español anunció que desconocerá las elecciones impulsadas por Maduro en Venezuela y exigió su suspensión, <<https://www.infobae.com/america/venezuela/2018/04/12/el-parlamento-espanol-anuncio-que-desconocera-las-elecciones-impulsadas-por-maduro-en-venezuela-y-exigio-su-suspension>>.
- Fina C., *Gran éxito de Borrell*, <<https://www.elmundo.es/opinion/2019/05/27/5ceae86efdddfceac8b461a.html>>.
- Garrote M., *Fortalezas y debilidades de Pedro Sánchez y su gobierno de galácticos*, <<https://the-citizen.es/politica/fortalezas>>.
- Gobierno del PSOE sin Pedro Sánchez, la oferta de los barones a Ciudadanos, <<https://www.elconfidencialdigital.com/articulo/politica/gobierno-psoe-pedro-sanchez-oferta-barones-ciudadanos/20190108190301120187.html>>.
- Guinea M., *La Política Europea de Vecindad hacia el Mediterráneo (2003–2015): impotencia de la Unión Europea ante un entorno cada vez más hostil*, „Revista UNISCI/UNISCI Journal” 2015, nr 39, https://doi.org/10.5209/rev_runi.2015.n39.51823.
- Jakóbczyk-Adamczyk P., *Problem zaufania do demokracji oraz jej funkcjonowania we współczesnej Hiszpanii. Reperkusje polityczno-wyborcze*, [w:] *Śródziemnomorski model zmian w państwie*, red. R. Dudała, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2019.
- Josep Borrell: un europeísta de largo recorrido, <https://www.abc.es/espana/abci-josep-borrell-europeista-largo-recorrido-201907021922_noticia.html>.
- Kotowicz W., *Organizacje międzynarodowe i wybrane państwa wobec sporu o Saharę Zachodnią*, „Forum Politologiczne” 2012, t. 13.
- La política exterior del próximo gobierno, <<https://especiales.realinstitutoelcano.org/elec-ciones2016>>.
- Myśliwiec M., *Hiszpańsko-brytyjski spór o Gibraltar w kontekście brexitu*, [w:] *Śródziemnomorski model zmian w państwie*, red. R. Dudała, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2019.
- Pablo Casado pide un „Plan Marshall” para África, <<https://www.efe.com/efe/espana/politica/pablo-casado-pide-un-plan-marshall-para-africa/10002-3708141>>.

- Pereira Juan C., *La política exterior de España (1800–2003). Historia, condicionantes y escenarios*, Ariel, Barcelona 2009.
- Romero S., *El español florece en Estados Unidos a pesar de todo*, <<https://www.nytimes.com/es/2017/08/23/el-espanol-florece-en-estados-unidos-a-pesar-de-todo>>.
- Sanahuja José A., *España, América Latina y Cuba tras el period Rajoy: Balance y perspectivas de la política exterior*, „Anuario de Integración” 2016 (edición especial).
- Sobolewska-Myślik K., *Podemos jako „partia-ruch”* „Przegląd Politologiczny” 2018, nr 1.
- Sotillo José Á., *La política exterior y la política de cooperación: las paradojas del caso español*, „Comillas. Journal of International Relations” 2014, nr 1, <https://doi.org/10.14422/cir.i01.y2014.009>.
- Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, <<http://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-266/16>>.
- Varela Adrián F., *Esto es lo que proponen sobre inmigración PP, PSOE, Podemos, Ciudadanos y Vox*, <<https://www.businessinsider.es/inmigracion-proponen-pp-psoe-podemos-ciudadanos-vox-404701>>.
- Wojna B., *Hiszpania. Między dwiema tradycjami europejskimi*, [w:] *Zmiana i kontynuacja: polityka europejska wybranych państw Unii Europejskiej*, red. L. Jesień, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2008.